

*Воскобойник Анастасія Юрїївна,
студентка 2 курсу, група 201 ННІ
№1, Національна академія
внутрішніх справ*

Науковий керівник:

*Чижов Денис анатолійович,
доцент кафедри конституційного
права та прав людини Національна
академія внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент*

КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ ЯК ОСОБЛИВИЙ ОБ'ЄКТ ОХОРОНИ ТА ЗАХИСТУ ПРАВ ГРОМАДЯН З БОКУ СУСПІЛЬСТВА І ДЕРЖАВИ

Конституція України являє собою сукупність фундаментальних, юридично незаперечних норм, які поширюється на всі без винятку сфери суспільства. Будь-яка конституція встановлює соціально-політичне обличчя держави, фіксує вихідні принципи їх функціонування й розвитку.

Важлива роль прийняття Основного Закону для розвитку публічного права як науки. Її не можна применшити, адже саме конституція постає основним джерелом останнього, і законодавче закріплення основних принципів публічного права тільки посприє його входженню в життя суспільства. Основною умовою та гарантією реалізації публічного права є стійкість суспільства та його життєдіяльність, функціонування інститутів політичної, економічної, соціальної сфер. А ці умови, в свою чергу, забезпечує конституція як основний закон будь-якої держави.

Конституція – це особливий інститут правової системи держави, якому належить правове верховенство по відношенню до всіх її актів. Це не просто закон, а основний закон країни: закон законів. Конституція оформляє національну систему права, об'єднує діюче законодавство, визначає основи законності і правопорядку в країні. [1]

Конституція України відповідно до її ст. 160 набрала чинності з дня її ухвалення Верховною Радою України — 28 червня 1996 року. Моментом вступу в дію Конституції України є оголошення результатів голосування за проект Конституції України в цілому на пленарному засіданні Верховної Ради України. Важливе значення в Основному Законі мають питання взаємовідносин держави і громадянського суспільства, регулювання основних сфер життєдіяльності громадянського суспільства. Це проблеми власності, підприємництва, екологічної безпеки, сім'ї, діяльності громадських об'єднань, свободи інформації тощо.

Громадянське суспільство ґрунтується на засадах свободи і рівноправності людей, самоорганізації і саморегулювання. Держава підпорядковується служінню громадянському суспільству і спрямовує свою діяльність на забезпечення рівних можливостей для всіх як основи соціальної справедливості. Правове регулювання в громадянському суспільстві

здійснюється у визначених Конституцією України межах і спрямоване на забезпечення інтересів людини. Серед норм конституційного регулювання важливим є положення про те, що Україна визнає пріоритет загальнолюдських цінностей і дотримується загальновизнаних принципів міжнародних документів. Саме цінності, вироблені в процесі розвитку цивілізації, досвід країн з розвинутими демократичними інститутами спроможні інтегрувати наше суспільство у світове співтовариство і спрямувати активність його різних соціальних, політичних структур на досягнення загальних цілей соціально-історичного прогресу. [2]

Розвинута у монографії доктрина «охорона конституції» спрямована на відображення цінності конституції в її сучасному стані. В цій монографії розглянуто питання про стабільність, реальність конституції та непорушність конституційних цінностей. Саме враховуючи це можна стверджувати, що актуальність охорони конституції обґрунтовується важливістю суспільних відносин, що нею регулюються та охороняються, необхідністю забезпечення її верховенства у системі правових актів, відповідністю інших актів та їх норм нормам конституції. Така охорона спрямована на досягнення передусім непорушності суспільного та державного ладу, визначеного основним законом відповідної держави, стабільності правового статусу особи та неухильного виконання норм конституції усіма учасниками суспільних відносин та суб'єктами правозастосування, тобто на досягнення режиму конституційної законності.[3] У вузькому розумінні під охороною конституції слід розуміти сукупність лише юридичних засобів, що забезпечують і гарантують дію конституційних норм. Тобто тут мова йде вже про власне правову охорону конституції. В науковій літературі вона визначається по-різному.[4]

Механізм захисту Конституції України включає в себе такі засоби як:

- Конституційний лад України- має компетенцію розглядати конституційні скарги, тобто спори, пов'язані з порушенням конституційних прав та свобод громадян та інших нормативно-правових актів. Рішення Конституційного Суду є остаточним та обов'язковим для всіх органів державної влади.
- Парламент- він має право вносити пропозиції щодо змін до Конституції, а також контролювати дотримання їх положень. Парламент також може здійснювати процедуру імпічменту Президента України у разі порушення ним Конституції.
- Президент- має право на вето щодо прийнятих законів, які, на його думку, суперечать Конституції. Він також може виконувати функцію гаранта Конституції та забезпечувати її дотримання.
- Судова система- завдяки їй громадяни мають можливість захищати свої конституційні права та свободи через судових шлях. Суд розглядають конституційні скарги, а також вирішують спори, пов'язані з порушенням конституційних норм. Також Суди можуть визнати неконституційними законами та інші нормативно-правові акти, якщо вони суперечать Конституції України.

– Громадські організації та ЗМІ- вони виконують важливу роль у захисті Конституції шляхом моніторингу діяльності державних органів, публічної інформації про порушення конституційних норм та мобілізації суспільства для захисту своїх прав. Вони можуть звертатися до суду, органів виконавчої влади та національних та міжнародних органів захисту прав людини з питань порушень конституційних норм.

– Органи виконавчої влади. Органи виконавчої влади мають забезпечувати дотримання Конституції та інших законів, а також захищати права та свободи громадян. Вони можуть приймати рішення про зупинення неконституційних дій органів державної влади та їх посадових осіб.

– Національні та міжнародні органи захисту прав людини. Ці органи здійснюють контроль за дотриманням конституційних норм та прав людини в Україні. Наприклад, Верховний комісар ООН з прав людини може висловлювати свої зауваження щодо порушень прав людини в Україні та рекомендувати дії уряду для їх врегулювання. [5]

Отже, механізм правового захисту Конституції України включає в себе ряд гарантій та інституційних механізмів, які забезпечують дотримання та захист основного закону країни. Також цей механізм може включати в себе: законодавство, міжнародні договори, органи влади та контроль, громадську активність та освіту. Всі ці складові спільно забезпечують дотримання захисту Конституції України.

Основний Закон будь-якої держави потребує особливої охорони, захисту, забезпечення його дотримання як фізичними і юридичними особами, так і державою в особі її органів і посадових осіб.

Правова охорона конституції – це система правових заходів, встановлених державою, спрямованих на забезпечення вищої юридичної сили, верховенства і стабільності основного закону, а також неухильного виконання конституційних норм.

Завданням правової охорони конституції є контроль за правомірністю дій суб'єктів права, а у випадку виявлення правопорушень – вжиття заходів для відновлення порушеного правопорядку, застосування державного примусу до правопорушників, створення умов для запобігання правопорушенням.

По суті охорона (захист) конституції – обов'язок і завдання всіх державних органів і посадових осіб, які виконують їх шляхом застосування різноманітних правових засобів в межах наданої їм компетенції. При цьому особлива відповідальність покладається на вищі органи державної влади: главу держави, парламент, уряд.

Правова охорона конституції забезпечується певними засобами, тобто реалізацією відповідних правових гарантій. *Гарантії правової охорони конституції* – це інституційні та процедурні засоби та заходи, які забезпечують правову охорону і захист інститутів і принципів, закріплених в конституції, а також спрямовані на забезпечення стабільності останньої. Вони становлять єдиний механізм, систему взаємообумовлених і взаємозалежних

елементів. Щодо переліку цих елементів, тобто засобів, гарантій правової охорони конституції, то в науковій юридичній літературі з цього питання немає єдиної позиції. [6]

Загально визнаними гарантіями правової охорони конституції є:

- Конституційний контроль
- Конституційно-правова відповідальність
- Гарантії стабільності конституції

Вказані гарантії реалізуються в діяльності відповідних суб'єктів, які наділені конкретними повноваженнями щодо реалізації відповідних засобів правової охорони конституції.

В рамках інтерпретації правового захисту конституції виокремлюють:

1) широкий підхід – коли захист відбувається всіма правовими засобами, які притаманні правовій системі, охоплює діяльність всіх органів влади, посадових осіб і громадян;

2) вузький підхід – коли суб'єктами захисту конституції визнаються не всі органи влади (їх посадові особи), а лише деякі з них, а громадяни – лише у випадку реалізації права на непокору. За цього підходу органи влади та їх посадові особи також можуть брати участь в захисті конституції лише у 2 конкретно визначених випадках і формах, а не під час здійснення будь-якої своєї діяльності як такої. Більш поширеним є саме вузький підхід, який полягає у наявності спеціальних юридичних і інституційних механізмів захисту. [7]

Форми захисту конституції визначаються як сукупність правових засобів, що спрямовані на попередження спотворення та скасування ключових конституційних цінностей у тексті самого Основного Закону шляхом його зміни, на рівні законодавства у формі ухвалення нормативно-правових актів, а також у практиці застосування конституції.

Конституція України визначає місце Української держави в міжнародному співтоваристві, закріплює основні цілі та принципи зовнішньої політики України, які мають бути вільними від ідеологічних стереотипів минулого і базуватися на загально визнаних і загальнообов'язкових засадах міжнародного спілкування. Зовнішня політика України спрямована на забезпечення її національних інтересів і безпеки шляхом розвитку взаємовигідного співробітництва із членами міжнародного співтовариства на основі неухильного додержання принципів поваги до державного суверенітету і суверенної рівності; незастосування сили чи погрози силою; непорушності кордонів і територіальної цілісності держави; невтручання у внутрішні справи; поваги до прав і основних свобод людини; сумлінного виконання міжнародних зобов'язань; мирного врегулювання спорів.

Список використаних джерел:

1. Конституція України як основний Закон держави і громадянського суспільства URL: [[konstitut.pdf\(kyivcity.gov.ua\)](http://konstitut.pdf(kyivcity.gov.ua))]
2. Черняк Є. В. Ч-49 Охорона Конституції України та конституцій зарубіжних країн: конституційно-порівняльний аналіз : монографія. Київ : Видавництво Ліра-К, 2020. 592 с. URL:[<https://lira-k.com.ua/preview/12820.pdf>]

3. Правова охорона конституції і права людини // Теоретичні засади та практика реалізації безпосередньої демократії в Україні: збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції. – Тернопіль: Галицький інститут ім. В. Чорновола, Підручники&посібники, 2009. – С. 112-115 <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream>

4. Розбудова України як демократичної, правової, соціальної держави, закріплення в Конституції України положення про найвищу соціальну цінність людини, її життя і здоров'я, честі і гідності, недоторканості і безпеки вимагає формування нових підходів до захисту прав людини. URL: [https://minjust.gov.ua/m/str_9254#:~:text]

5. Поняття і система правової охорони конституції URL:[<https://studentam.net.ua/content/view/5895/93/>]

6. Правова охорона та захист Конституції України. URL:[http://nulau.edu.ua/materials/files/constitutional_law/0049/01.pdf]

Висовень Анна Андріївна

студентка 2 курсу, група 201 ННІ №1, Національна академія внутрішніх справ

Науковий керівник:

Чижов Денис анатолійович,
доцент кафедри конституційного права та прав людини Національна академія внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ДОКТРИНА ТА ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Пріоритетом для будь-якої правової держави є забезпечення прав і свобод людини, оскільки саме людина виступає найголовнішою соціальною цінністю у сучасному цивілізованому суспільстві. Сьогодні, в умовах ведення війни з РФ, тематика забезпечення прав людини в умовах воєнного стану є вкрай актуальною для української юридичної науки. Конституційні гарантії та правові механізми сьогодні є особливо важливі для забезпечення комплексу основних прав людини. Введення воєнного стану в Україні значною мірою ускладнило забезпечення прав громадян за умов об'єктивної необхідності часткового обмеження державою окремих прав. Таке обмеження передбачає законодавче звуження змісту та обсягу прав і свобод людини.

В умовах конфліктів проблеми поваги, дотримання, реалізації та захисту прав людини набувають інших вимірів, ніж у мирний час. Зважаючи на особливі обставини, які виникають у зв'язку з конфліктами, можна вирізнити такі ключові аспекти:

1. Забезпечення прав людини під час конфлікту. Цей аспект можна розділити на два напрямки. 1) Забезпечення прав людини в зоні конфлікту.